

"יוגנט" — תנועת הנוער של פועלי-ציון שמאל בפולין *

א. תנועת נוער ציונית-סוציאליסטית מהפכנית

בראשית יוני 1919, שנה קודם לפילוג תנועת פועלי-ציון העולמית, נתקיימה בוורשה הוועידה העולמית הראשונה של ארגון הנוער פועלי-ציון במדינת פולין המחודשת. הארגון הארצי הוקם תוך איחוד תנועת הנוער של המפלגה בגאליציה שנוסדה כבר בשנת 1904, עם קבוצות, שצצו בפולין המרכזית וב"שטחי הספר" במזרח מאז שלהי שנת 1918. בוועידה זו התפקדו 5492 חברים (בתוכם כשליש חברות), שהיו מאורגנים ב-62 ערים ועיירות. פילוג התנועה העולמית שחל בוועידה העולמית החמישית בווינה בקיץ 1920, לא פגע אלא מעט בשלמות תנועת הנוער פועלי-ציון בפולין, כשם שלא קיצץ במידה ניכרת במפלגה עצמה בארץ זו, שהכריזה על עצמה כפועלי-ציון שמאל.

ואולם לא בהמוניותה גדול היה כוחה של תנועת "יוגנט" אלא ביחודה הרעיוני-המדיני ובצביונה התרבותי-החינוכי. על אף האוטונומיה הארגונית — הוועד המרכזי של "יוגנט" לא היה כפוף לוועד המרכזי של המפלגה אלא מקביל לו — לא היה זה אלא בטבע הדברים, שקו המדיניות של ארגון הנוער בתחום הציונות והסוציאליזם גם יחד היה חופף את קו המפלגה. ייחודו של קו זה בתוך המחנה הציוני-הסוציאליסטי עצמו היתה המהפכנות להלכה ולמעשה. מהפכנות זו באה לידי ביטוי לא רק באוריינטאציה על ברית-המועצות והמפלגות הקומוניסטיות, אלא גם במאבק היום-יומי בחזית המדינית, הכלכלית והתרבותית. ההפגנות השכיחות של המפלגה ותנועת הנוער בהתנגשות עם המשטרה, המאסרים של פעיליהן וההחרמות של עיתוניהן הן עדות מובהקות לרוח המאבק שמילאה את חברי פועלי-ציון שמאל וה"יוגנט".

כאן המקום להזכיר את סיבות התופעה, שהפועל היהודי בפולין היה בדרך כלל מהפכני רב-יתר על בני-מעמדו הלא-יהודים. גרמו לכך לא רק סיבות היסטוריות וסובייקטיביות, היינו המוצא העירוני של הפועל היהודי בניגוד למוצא הכפרי של רוב הפועלים הסלאביים, וכתוצאה מכך, רמת האינטליגנציה והתרבות שלו הגבוהה יחסית.

הגורם המכריע את מידת הכרתו המעמדית של הפועל היהודי היה הדיכוי

* הרצאה באקדמיה ליובלה של תנועת "יוגנט" בפולין ורוסיה, שנתקיימה ב-29 במרס 1971 באולם הישיבות של הוועד הפועל של הסתדרות העובדים. כאן ניתנים הדברים קצת בהרחבה.

לפי יעקב קענער, קווערשניט, תל-אביב 1947, עמ' 201—202.

הלאומי, דווקא משום הופעתו הנפרדת מן הניצול הסוציאלי. בתנאים, שהניגוד הלאומי היה חופף את הניגוד הסוציאלי, כגון אצל פועלים פולנים בתי-החרושת שבבעלות גרמנים ויהודים בלודז, נוח היה לתעמולה דימאגוגית לאומנית וקלרי-קאלית לעמעם את ההכרה המעמדית של הפועלים ולהפנות את זעמם הסוציאלי לצינורות של איבה לאומית ואנטישמיות. לעומת זאת נתקל הפועל היהודי בדיכוי הלאומי מחוץ ליחסי העבודה הישירים, בצורת ההפלייה המשועת מצד מנגנון המדינה ומצד התעשייה הגדולה, שהיתה אף היא ברוב רובה בבעלות ממלכתית. את הצטופפותו במיטת-הסדום של סדנאות המלאכה והתעשייה הזעירה בענפי התלבושת והמזון ראה בעליל כתוצאה של הפלייה זו.² לא רק שערי בתי-החרושת הגדולים היו סגורים בפני הפועל היהודי, אלא גם ברכבת, בדואר, טלגרף וטלפון היה הוא בלא יראה ולא יימצא. כך היה לגביו חלום באספמיה להתקבל כעובד מוניציפאלי בתפקיד כרטיסן החשמלית או אף מטאטא רחובות. דוגמת ברית-המועצות, השכנה ממזרח, שם הוסר כל מחסום בפני היהודים בכניסה לכל ענף התעשייה, התחבורה והמינהלה, עשויה היתה לחזק את האמונה, שההפלייה כלפי היהודים היא תופעת-הכרה של המשטר הסוציאלי והמדיני, שלא יושם לה קץ אלא עם מיגור הקאפיטלים.

עול מצוקתו של הפועל היהודי הכביד ביותר על שכמו של הנוער היהודי העובד, כי על כן לדיכוי הלאומי והסוציאלי נוסף גם ניצולו המיוחד מחמת גילו. רמת השכר של הפועל היהודי בגיל הנוער לא הגיעה אלא למחצית השכר הממוצע של הפועל בארץ זו, שהיה אחד הנמוכים באירופה. אם שכר ממוצע זה ב-1933 הסתכם ב-27.4 זהובים לשבוע,³ הרי לפי משאל שנערך בשנת 1926 ב-12 ערים ו-55 עיירות, לא עלה השכר הממוצע של הנוער העובד היהודי אלא ל-12 זהובים לשבוע.⁴ והנה דווקא הנער העובד היהודי היה ממלא במפעל התעשייתי תפקידים, שלפעמים תכופות לא היו נופלים הרבה בערכם מזה של הפועל המבוגר. רק כך מתבארת העובדה שבכמה ענפי התעשייה היהודית הגיע שיעור הנערים העובדים (לפי משאל משנת 1931) לשליש ויותר של כלל הפועלים בענף.⁵

² למעשה גרמו למבנהו המיוחד של מעמד הפועלים היהודי מלבד ההפלייה הלאומית גם אופיו הסוציאלי הבלתי יציב ושאיפותיו של הפועל "לעלות" בדרגה סוציאלית ממעמד של שכיר למעמד של עצמאי; ראה: ר. מאהלר, יהודי פולין בין שתי מלחמות העולם, תל-אביב 1968, עמ' 91—92.

³ ערך המטבע הרשמי היה 5.18 זהובים לדולאר. *Maly Rocznik Statystyczny*, 1938, p. 252.

⁴ לעשטשינסקי, 'די יידישע ארבעטער יוגנט אין פולין', ווירטשאפט און לעבן (נובמבר 1929), עמ' 14—15.

⁵ S. Berkowicz, 'Udział mtodocianych robotników żydowskich w przemyśle odzieżowym i drukarskim', *Zagadnienia Gospodarcze*, I, Warszawa (1935), zesz, 1—2, p. 28—35:

בענף הדפוס היה חלקם של הנערים העובדים 30%, בענף הלבוש המוגמר (קונפקציה) — 22%—40%.

על שפל רמת-החיים של הנוער העובד היהודי בערים הגדולות מעידים כמאה עדים תנאי הדיור שלו. לפי המשאל הנזכר משנת 1926 היו 47.5% מן הנשאלים גרים חמישה ויותר בחדר אחד.⁶

נוכח התנאים האלה ודאי לא ייפלא, שמאבקה המעמדי, המקצועי והמדיני של "יוגנט" לא היה ענין של התחרות גרידא עם הארגונים האנטי-ציונים של הנוער העובד, "צוקופט" (נוער ה"בונד") והקומוניסטים, אלא הכרח המציאות הסוציאלי-לית. אכן, בפעילותה בחזית מאבק זה, ובייחוד בתחום המאבק המקצועי, היתה "יוגנט" היחידה בכל תנועות הנוער הציוני. ומכיון ש"יוגנט" לא התכחשה מעולם לתפקידה הציוני, היתה היא גם דוגמה קלאסית של תנועת נוער בגולה שקיימה את הסינתזה בין הציונות והסוציאליזם, לא רק בתכניה, אלא בששת ימי המעשה, במאבק היום יומי.

ב. הפלשתיניזם של "יוגנט"

בדומה לפועלי-ציון שמאל, היתה גם "יוגנט" בלתי מעוררת בהכרתה הציוני-נית, ובדומה לאחותה הבכירה ביחס לפועל היהודי המבוגר, ראתה גם היא את עיקר תפקידה בתחום הלאומי בהפצת הכרה ציונית זו בקרב הנוער העובד היהודי, תוך פולמוס עקשני נגד האנטי-ציונות של ה"בונד" והקומוניסטים. הפולמוס התנהל לא רק באסיפות פומביות ועל דפי העיתון, אלא בצמידות למאבק המקצועי היום יומי, במחלוקות (סקציות) הנוער של האיגודים המקצועיים היהודים וב"משרדי הנוער" (יוגנט-אמט) המקומיים ושל המועצה הארצית של האיגודים האלה (לאנדראט). בפולמוס זה, וכן בכל הזדמנות של הצהרת עקרונות התנועה, כגון בכרוזים של 1 במאי, לא נלאתה "יוגנט", כמוה כמפלגה פועלי-ציון שמאל, לחזור ולשנן את העיקרון בדבר ייחודו של מבנהו הכלכלי הפגום של העם היהודי בכלל ושל מעמד הפועלים שלו בפרט, שפתרונו המלא אינו בגדר האפשרי אלא בריכוזו הטריטוריאלי של העם בארצו.

אמנם אין להתעלם מן העובדה שה"פלשתיניזם" של "יוגנט", כמוהו כשל המפלגה כולה, מצא את ביטויו רבי-יתר בתחום הפוליטי והעיוני מבעולם העשייה. חלקה הזעום של תנועת פועלי-ציון שמאל והנוער שלה בארגון העליה ובמפעלים הקונסטרוקטיביים בבניין הארץ, יש בו לכאורה כדי להצדיק סברה בדבר חלוקת תפקידים חדה במחנה הציונות הסוציאליסטית בגולה: מזה, התנועות החלוציות על דגליהן, המטילות חובת ההגשמה העצמית על חבריהן על ידי עליה והיאחזות באדמת הארץ, ומזה, פועלי-ציון שמאל, הרואים את תפקיד הפועל והנוער העובד בגולה ובארץ גם יחד, במאבק מדיני-מעמדי ובהפצת הסברה ציונית-סוציאליסטית ברוח תורתו של ברוכוב.

אכן אין להכחיש, שהפרשנות הנוקשה של תורת ברוכוב בדבר ההגירה לארץ-ישראל כתהליך "סטיכי" ובדבר תפקידו המשחרר של הפרולטריון בהגשמת הציוני-

⁶ י. לשצ'ינסקי, כנ"ל, עמ' 19—23.

נות, בניגוד לתפקידה הקונסטרוקטיבי של הבורגנות, לא היתה מסוגלת לזרוק את המפלגה לפעילות יתר בתחום ארגון העלייה. והוא הדין בפרשנות העקרון בדבר שני מישורים במאבקו המעמדי של הפועל היהודי, "כאן" בגולה, ו"שם" בארץ-ישראל, כאשר עם כל היתרונות של המאבק "שם", הוכרה החשיבות של המאבק "כאן", גם מבחינת חיוזק המאבק "שם". העמדה המסורתית של פועלי-ציון בדבר אי-השתתפות בהסתדרות הציונית, חיוב השפה יידיש ושליטת ה"הבראיוס" בבניית התרבות בארץ ובגולה, גרמו במיוחד להקמת חיץ בין המפלגה והנוער שלה לבין התנועה החלוצית. הטענה השגורה בענין "החלוצי" היתה: הנוער העובד אינו זקוק להכשרה מקצועית, שהיא צורך לנוער הזועיר-בורגני. את ההכשרה בתחום הציוני-הרעיוני וברכישת התרבות והלשון העברית יש לשלול מעיקרא, תחילה מתוך עמדה מעמדית, כאמצעי חיוזק האידיאולוגיה הבורגנית. אולם לא פחות מן הקו הרעיוני גרמו התנאים האובייקטיביים לצימצום העלייה של חברי "יוגנט" והמפלגה כאחד. לא די בגזירות של ממשלת המנדאט על עליית היסודות העמלים והסרי היכולת, עמד לשטן לפועלי-ציון שמאל היחס של חוסר אהדה והתפלייה בחלוקת הצרטיפיקאטים מצד משרדי ארץ-ישראל (פאלעסטינע-אמט) של ההסתדרות הציונית.

מכל מקום לא היה קיים בשום תקופה של תולדות פועלי-ציון שמאל ו"יוגנט" קו מודע של חלוקת עבודה ציונית-סוציאליסטית, השתמטות מדעת מחובת העלייה וגלגולה על שכמ תנועות ומפלגות אחרות. הנה קטעים מההחלטות בתחום "עבודת פלשתינה שלנו" שנתקבלו בוועידה הארצית החמישית של "יוגנט" בפולין, בימים 26—28 בנובמבר 1926:⁸

ההחלטה בדבר פעילות שלנו למען פלשתינה

"בתהליך ההגירה וההתיישבות היהודית, המתרכזת בפלשתינה, הולך וגדול שם מעמד פועלים יהודי בריא וחזק. מימושו המלא של התהליך ההיסטורי הזה, הקמת מרכז טריטוריאלי פועלי יהודי ובניין פלשתינה סוציאליסטית, ייתכנו אך אחר שהשלטון במדינה, בפלשתינה ומסביב לה, ייתפס בידי מעמד הפועלים. בשעה זו... שואף מעמד הפועלים היהודי לכבוש כבר עכשיו בארץ-ישראל הנבנית את העמדות החשובות ביותר בתחום הכלכלה, המדיניות והתרבות. על הפועלים היהודים והנוער העובד היהודי בכל העולם מוטלת החובה לבוא לעזרת האבנגרדה בארץ-ישראל בכל שטחי פעולתה ומאבקה. בנוסף על הפעולה המסועפת בתחום המדיני, המקצועי והתרבותי, צריך גם שהפעילות למען ארץ-ישראל תתפוס בתנועת הנוער שלנו את מקומה הראוי".

⁷ פרשנות זו התעלמה מן העובדה, שברוכוב עצמו בנאומו בוועידת המפלגה בקיוב בשנת 1917 הכניס רביזיה מהותית ברוח האקטיביוס למען ארץ-ישראל והקונסטרוקטיביוס, בדעות שניסח בשעתו ב'פלאטפורמה שלנו'. ראה: ר. מאהלר, 'תורת ברוכוב ושיטתו בימינו אלה', בדרך, קובץ לבעיות חברה ותרבות, תל-אביב 1965, עמ' 336—338.

⁸ פרייע יוגנט, 1926, גליון 12, עמ' 16—17. תרגום שלי, מיידיש. ר.מ.

ההגירה לפלשתינה

"ההגירה ההמונית של הפועלים היהודים והיסודות ההולכים והופכים לפרול-טריון, היא הגורם הראשי בבניין המרכז הטריטוריאלי היהודי. הגברת העליה ההמונית לארץ-ישראל היא הפעילות למען פלשתינה המעשית והממשית ביותר. המשימה לאפשר ולארגן את ההגירה של הנוער העובד לארץ-ישראל דורשת מן תנועת הנוער שלנו פעולה שיטתית מסועפת."

בפירוט פעולה זו נמנית, מלבד המאבק הפוליטי לעליה בלתי מוגבלת, גם דרישה, שנציגי "יוגנט" יהיו נוכחים במשרדי ארץ-ישראל בדיון על חלוקת צרטיפיקאטים כדי למנוע הפלייה כלפי המועמדים של תנועתם. דרישה זו מוגדרת כמינימאלית לפי שעה. לא פחות אופיינית היא הדרישה המכסימאלית, שמחלקות הנוער של האיגודים המקצועיים היהודיים, משרד הנוער הראשי על יד המועצה המרכזית של האיגודים המקצועיים היהודים וכן משרד ההגירה לפועלים שעל-יד אותה המועצה, יטלו על שכמם את התפקיד של הכוונת ההגירה של הנוער העובד היהודי בכלל, והגירתו לפלשתינה בפרט. בכלל יש לשאוף לכך, שניהול הגירת הפועלים לפלשתינה תועבר במשך הזמן מידי משרדי ארץ-ישראל לידי מוסדות התנועה המקצועית הנ"ל, בתנאי שמוסדות אלה עצמם "יאורגנו מחדש ויתחדשו ברוחם", היינו יהיו משוחררים מתכתיב הרוב הבונדאי.

בענין "החלוק" נתקבלה החלטה דלקמן: "בשים לב לכך שמשורות 'החלוק' מתגייס חלק גדול של מעמד הפועלים היהודי בארץ-ישראל, צריך שהארגונים שלנו יקשרו קשרים עם החברים של 'החלוק' ו'החלוק הצעיר' שהם בעלי נטיות שמאליות, וישתדלו להשפיע על המהגרים לעתיד, כדי שאחרי בואם לפלשתינה יחזקו שם את שורות המפלגה פועלי-ציון ו'הנוער הבורוכובי'."

בסיום הסעיף הזה באה החלטה בדבר חובת העליה המוטלת על חברי "יוגנט" למען חיזוק התנועה בארץ ישראל:

"האמצעי המעשי ביותר להשפיע על המוני המהגרים לארץ-ישראל ולחזק בפלשתינה באופן ממשי את שורות האבנגרדה הלוחמת של התנועה העולמית שלנו, היא ההגירה לשם של חברי 'יוגנט' שלנו עצמם. לפיכך חייבת תנועת הנוער שלנו להפריש מדי שנה בשנה בשביל פלשתינה חברים פעילים, פועלים ולוחמים, בלי להירתע בפני קשיים כל שהם. אסור שהמסבר הנוכחי בפלשתינה ימנע את ההגירה לשם של לוחמי נוער מאורגנים."

הסעיף השני של ההחלטות בדבר הפעילות למען פלשתינה דן בתמיכה כספית לארץ-ישראל העובדת. התנועה נתבעת לתרום למען "קרן פועלי ארץ-ישראל" אגב דרישה, שקרן זו לא תעביר אף פרוטה להסתדרות העובדים הכללית, כל עוד לא תובטחנה בפעולתה זכויות שוות לשפה יידיש, וכל זמן ש"איגוד הנוער הבורוכובי" לא יתקבל ב"נוער העובד". אירגוני "יוגנט" נתבעים לתמוך ב"איגוד הנוער הבורוכובי" גם ע"י סיוע כספי, גם ע"י משלוח ספרים, כתבי עת ועיתונים (סעיף 3). בסעיף הרביעי, האחרון, הוחלט שידיעת ארץ-ישראל, כולל ידע על תנועת העבודה בכלל ועל מאבקים ופעולתם של המפלגה פועלי-ציון שמאל

וארגון הנוער שלה בפרט, חייבת לתפוס מקום ראוי בפעולת התרבות וההסברה של "יוגנט".

השתתפות פועלי-ציון שמאל בוועידה העולמית של ארץ-ישראל העובדת, שהתקיימה בברלין בשנת 1931, ציינה צעד נוסף בהתפתחות עמדת המפלגה ו"יוגנט" גם יחד כלפי עבודה מעשית למען ארץ-ישראל. לא עברו שנים אחדות ועליית ההיטלריוזם לשלטון בגרמניה, ובעקבותיו התגברות הפאשיזם בארצות השכנות, העמידו את המוני היהודים בפולין ובארצות הקאפיטליסטיות במזרח אירופה בפני סכנת עצם קיומם הפיזי. מצד שני נתבצר וגדל הישוב בארץ-ישראל בעקבות העלייה החמישית על אף כל המכשולים, שממשלת המנדאט שמה בדרכה. לא ייפלא איפוא, שמפלגת "פועלי-ציון שמאל", ואתה "יוגנט", ראו בנסיבות אלו הכרח להגביר את פעילותן בחזית העבודה למען ארץ-ישראל ואף ניאוחן לשנות מעיקרא את יחסן להסתדרות הציונית. הוועידה העולמית העשירית של פועלי-ציון, שנתקיימה בארץ ישראל בינואר 1938, התליטה על הצטרפות המפלגה להסתדרות הציונית והשתתפותה בקונגרס הציוני הבא. ב-25—27 במאי 1939, נתכנסה הוועידה הארצית השביעית של "יוגנט" בפולין. את החלטות הוועידה בענין ארץ-ישראל סיכם ש. לאופר, חבר הוועד המרכזי במאמרו "תנועת הנוער בפני משימות חדשות":⁹

"בפני אוכלוסי היהודים בארצות הפאשיסטיות עומדת בכל הומרתה הבעיה של הצלה מיידית מכליון פיזי... ארץ-ישראל הפכה היום למקלט ולמפלט הממשי היחידי בשביל חלקים גדולים של המוני היהודים, ולאור המציאות העגומה של ימינו, חייבים לקבל את התכסיס החדש של תנועת פועלי-ציון לגבי המשימות המוחשיות של תהליך הבנייה בארץ-ישראל — אשר בו תופס ההון הלאומי את המקום בראש". "יוגנט" חייבת להגביר את פעולתה בהפצת השקל במידה המירבית וכן את פעולתה בשביל 'כופר הישוב', מוטל גם על 'יוגנט' למצוא את הדרכים כדי להתגבר על המכשולים שממשלת צ'מברלין—מאקדונלד שמה בפני ההגירה לארץ-ישראל ולארגן קבוצות חלוצים משלה, למען הכשרה פיזית ורוחנית... לא יצאו חודשיים ומחצה, אחרי שנתפרסמה בשורה זו של מפנה בהיסטוריה של "יוגנט", ופרצה תקופת החורבן האיום בהיסטוריה של עם ישראל: האווירונים המפציצים של ה"והרמאכט" כיסו את עין השמים מעל לפולין.

ג. פעילות חינוכית-תרבותית לדוגמא

ייחודה של "יוגנט" לא הצטמצם בתחום הרעיוני-המדיני בלבד. נודע לה ל"יוגנט" היתרון על תנועות נוער עובד יהודי אחרות בפולין, שהיא מילאה את התפקיד של תנועת נוער בשלמות, ולא היתה בחינת מפלגה בועיר אנפין. אכן את עיקר תפקידה המיוחד בחזקת תנועת נוער עובד לעומת מפלגת הפועלים ראתה "יוגנט" בתחום החינוך והתרבות. אמנם ברור היה לה, שגם ההסברה

⁹ דער יונגער דאר, מס' 5 (17), 20 ביוני 1939.

הפוליטית-המפלגתית היסודית, מקומה וזמנה המתאים הוא בעיקר בתנועת הנוער, בטרם העובד הצעיר מגיע לגיל בגרות ולחברות במפלגה. אך תנועת "יוגנט" השכיחה גם לדעת, שלא תתואר הסברה פוליטית ראויה לשמה ללא מסד של השכלה כללית: רוב חברי תנועת הנוער העובד גמרו בקושי ארבע, חמש כיתות של בית-ספר יסודי, כללי או יהודי, שהרי בגיל שתיים-עשרה לכל המאוחר כבר נאלצו לעבוד כדי לחם לאכול, וכדי לסייע לפרנסת הוריהם. לשם הקניית השכלה כללית והשלמתה לחבריה ראתה תנועת "יוגנט" ראשית כל לשתף פעולה בקשר הדוק עם "חברת שיעורי ערב לפועלים" (געזעלשאפט אַוונט-קורסן פאר ארבע-טער), שהוקמה ביוזמתה המשותפת עם המפלגה מיד אחרי הקמת ממלכת פולין. בראש החברה עמד ד"ר ברוך אייזנשטאט (אחיו של ד"ר שמואל אייזנשטאט שנפטר בארץ), רופא לפי מקצועו, עד סוף שנות העשרים, כאשר גורש על ידי שלטונות פולין לברית-המועצות. תנועת "יוגנט", הכוח המארגן של "שיעורי ערב", היא גם שמילאה את הקאדרים של התלמידים בקורסים. על מסד זה של השכלה יסודית, הועלה על ידי "יוגנט" בניין-על, שהצטיין להפליא בשיטתיותו: עובדו ונתפרסמו בירחון 'פרייע יוגנט' תכניות מפורטות של השתלמות (קולטור-פלאן פאר זעלבסט בילדונג) לפי שלוש דרגות, בצירוף ביבליוגראפיה מובחנת לכל נושא ונושא. ליד הוועד המרכזי (צ.ק.) הוקמה כבר בשנת 1925 לשכה למדריכי הנוער (אינסטרקטאָרן ביורא), שסיפקה אינפורמציה בכתב על דבר חומר הקריאה בכל תחום הידע שנתבקשה. לשכת המרצים (רעפערענטן-ביורא) מטעם הוועד המרכזי שלחה "רפרנטים" (מרצים) מדי שבת לסניפי "יוגנט" בערי השדה. ההרצאות, מהן פנימיות, לחברים בלבד, ומהן פומביות, נסבו על נושאים פוליטיים ובעיות תרבות בכלל, ומדע וספרות בפרט.

המגוון העיקרי לפעולת התרבות וההסברה הענפה של "יוגנט", הפאר והתפארת שלה, היה הירחון של התנועה. הוא הופיע משנת 1919 בשם 'דער יוגער קעמפער' (הלוחם הצעיר) ואחר כך במשך שנים רבות בשם 'די פרייע יוגנט' (הנוער החופשי), ובשנים האחרונות, מחמת רדיפות הצנזורה נאלץ שלוש פעמים לשנות את שמו: 'די יוגנט פאָן' (דגל הנוער), 'דער נייער דאָר' (הדור החדש) ולבסוף 'דער יוגער דאָר' (הדור הצעיר). כתב עת זה לדוגמה של נוער עובד ראוי הוא שתיכתב עליו מונוגראפיה היסטורית. בלשון בני אדם, הרחוקה תכלית ריחוק מזארגון התעמולה השיגרתי, בסגנון שווה לכל נפש, ענייני ומלוטש כאחד, נדונו בירחון זה בעיות המדיניות השוטפת, בעיות יסוד של סוציאליזם, בעיות ארץ-ישראל, התנהל הפולמוס עם היריבים, אך בצד זה הוקצה מקום נרחב לנושאים מדעיים כולל בעיות הפילוסופיה. לא נעדר משום חוברת מדור ההיסטוריה והספרות וכן הופיעו תכופות מאמרים בתחום הטבע והטכניקה. הקו המנחה בכל המאמרים המדעיים וההיסטוריים היתה אקטואליזציה של הנושא. הנה רשימת המאמרים בתחום הטבע והטכניקה שהופיעו ב'פרייע יוגנט' בשנת 1925.

התפתחות התחבורה של רכבת הברזל ;

הראדיו (עם שירותים) ;

למרחבים ללא אוויר (טיסה בטיל לכוכבי לכת);
 התפתחות התחבורה באוויר;
 מסעי מחקר אל הקוטבים;
 התפתחות תעשיית האוטומובילים.
 דוגמת הרכבו המגוון והמקיף של תוכן הירחון 'פרייע יוגנט' ישמש גליון מארס
 *1927.

נטפלים לשיטת הבחירות (על שיטת הבחירות לפרלאמנט הפולני);
 הקרבות בשערי שאנכאי;
 קונגרס בין-לאומי נגד דיכוי לאומי וקולוניאלי (על הקונגרס בבריסל, ובעיקר
 על עמדת משלחת המפלגה מארץ-ישראל);
 האינטרנאציונל השני "הלוחם" לשלום;
 מיגור שלטון העריצות של הצארים (עשור שנים למהפכת מארס 1917);
 הקומונה הפאריסאית;
 מדוע הייבסקים חידשו את ההתקפה על פועלי-ציון;
 אכספורט ואימפורט של שקרים (העתון "עמעס" במוסקבה על דבר ארץ-
 ישראל);

כיצד "האדמונים" מרמים את הנוער;
 פאר מיר (למעני, שיר של יוסף קירמאן);
 ל. בטובן — מאה שנה למותו;
 ג'ורג' בראנדס (לרגל מותו);
 מדור: במה חופשית: הנוער והספרות;
 מדור: בפעולה המקצועית:
 מביאלא פודלאסקה (בדבר התקפה של "האדמונים" על אסיפת הנוער);
 מפעילות ה"יוגנט" בוארשה;
 המגבית למען עיתוננו;
 תשובות המערכת.

יאה ונאה היה כתב העת לדוגמא לפעולה החינוכית למופת של נוער עובד.
 תקופת הזוהר של 'פרייע יוגנט' חלה בשנות העשרים האחרונות שציינו גם שיא
 בתולדות התנועה "יוגנט"¹⁰. בעצם אותן השנים זכתה "יוגנט" ללהקת מנהיגים
 גדולים שכל אחד מהם קנה לו שם בתולדות התנועה הציונית-הסוציאליסטית.
 ייזכר לטוב יעקב קנר, המארגן והפדגוג, אבי תנועת "יוגנט" מאז ראשית המאה
 ה-י"ט בגאליציה, בעל כשרון הסברה נדיר, המעורב בין הנוער גם בגיל זקנתו.
 אך את החותם של שאר-רוח הטביעה על התנועה השלישית, שהיותה את עמוד
 השרדה של הוועד המרכזי ומערכת הירחון, יעקב (יאשא) פטרוזייל, עמנואל

* לכתורות הטעונות הסבר, הוספתי דברים בסוגריים. ר.מ.
¹⁰ מסתיו 1924 עד ראשית שנות השלושים, היה גם כותב הטורים האלה חבר הוועד
 המרכזי של "יוגנט" וחבר המערכת של 'פרייע יוגנט'.

רינגלבלום ויוסף רוזן. לא כאן המקום למנות אף מקצת שבהם¹¹, נסתפק בקווים אחדים לכרקטריסטיקה של כל אחד מהם.

יעקב פטרוזייל (1899—1955) היה קורן שמחת חיים ושופע התלהבות של חסיד, וכרבי לוי יצחק ממברדיצ'וב מלאה לבו על גדותיו אהבת האדם. הוא לא מש מאותלה של תורה, התמחה בבעיות תנועת הקואופראטיבים ועבד שנים רבות ללא ליאות על תכניתו הגדולה של היסטוריה מקיפה של תנועת פועלי-ציון לאור תעודות. מסידרה זו, 'ילקוטי פועלי ציון', הספיק לפרסם: 'מבלפור עד בוויך' (אנגליה והציונות), תל-אביב 1947; 'המאבק בזירה הפרוליטרית הבין-לאומית', חלק ראשון (השנים 1907—1927), ירושלים, 1954, חלק שני (השנים 1928—1947), ירושלים, 1955. כמוהו ככל המשתתפים ב'פרייע יוגנט', היה כותב, מטעמים לגאליים, בשם בדין, על הרוב בשם "יעקב יונגער".

שמו של ד"ר עמנואל רינגלבלום (1900—1944), חרות לתהילת נצח בתולדות המרטרולוגיה והגבורה של יהדות פולין בימי השואה. אך דמותו המזהירה של ההיסטוריון הצעיר, יוזמו ומייסדו של ארכיון הגיטו, ארכיון שאין לו דומה בתולדות האנושות, תובלט במלוא שיעור קומתה, אם נשים לב גם לפעולתו המסורה והברוכה כחבר הצ.ק. "יוגנט" וחבר מערכת 'פרייע יוגנט'. על יד עבודתו המייגעת של מורה בגימנסיה ראה מחובתו לכתוב מדי חודשיים מאמרים היסטוריים ב'פרייע יוגנט' (רוב מאמריו חתומים בשם "מוניע העלער"), לנסוע בשבתות לעיירות קרובות ורחוקות כדי להרצות בפני הנוער העובד, ועל כולם, לתרום למסיונו הפדגוגי לתיכנון פעולת החסברה של התנועה.¹²

הדמות המרכזית בשלישיית מנהיגות זו, בעל אוטוריטה מקובל על כל התנועה, היה ללא ספק תודות לכשרונותיו המצויינים, ותודות למידותיו הנדירות ואישיותו הסגולית המעוררת כבוד, יוסף רוזן (1894—1954). לא בכדי היה הוא גין למגיד המפורסם בעל כתיבי פולמוס החריפים נגד החסידות, ר' דוד ממאקוב. חברו אצלו יחד כשרון הפולמוס החד כתער ופאתוס מוסרי-סוציאלי של מי, שכל שמץ פשרה עם המצפון, כל אבק של סתגלנות ושל הטיית עקרונות, היו לו לזרא. חכם ופיקח, היודע לרדת לעומקו של כל עניין, היה מכריע כל ויכוח בדיוני המערכת, כבוועד המרכזי, בדעתו המשכנעת בשיקולה והגיונה. המנהיג הפוליטי הדגול היה גם מורה ומחנך בחסד עליון. רגזן ועצבני לפי טבעו, היה יוסף רוזן רד כקנה ומלא הבנה לנפשו של הדור הצעיר במגע עם הנוער. דוגמת דבריו היוצאים מעומק

¹¹ קורות חיים של יעקב פטרוזייל נכללו בספר 'פטרוזייל-בוך' בעריכתו של י. זרובבל, תל-אביב 1963.

— של יוסף רוזן בספר: יוסף רוזן — כתבים נבחרים, תל-אביב 1957.
— על חייו ומפעלו של עמנואל רינגלבלום, ראה: ר. מאהלר, 'עמנואל רינגלבלום — ההיסטוריון של יהדות פולין וחורבנה', גשר, שנה עשירית מס' 2 (39), יוני 1964, עמ' 26—37.

¹² שמורות אצלי טיוטות בכתב ידו של רינגלבלום, של תכניות לאחת הדרגות של ההשתלמות, מעובדות לכל פרטיהן ומצויידות בביבליוגרפיה.

הלב, ונכנסים אל הלב הוא מאמר-כרוז שלו אל הנוער הלומד,¹³ שראוי הוא לדמותו אל הקריאה המפורסמת "אל הנוער" של קראפוטקין. עדות ברורה לכשרונו הפדגוגי המובהק, היא שורה של מאמריו בדבר שיתוף הנוער בעריכת הירחון שלו, שפרסם ב'פרייע יוגנט' בשנת 1926. מעל לכל הזהיר את הכתבים הצעירים מפני כל שיגרה ומליציות נבובה. הנה קטע ממאמרו: "לאמיר צוזאמען רעדאגירן די 'פרייע יוגנט': "יש שכותבים 'המשבר הכללי לא פסח גם עלינו. מה זה אומר? לא כלום. ספרו באיזה מקצועות היה עסוק הנוער קודם לכן, מה הם הממדים של חוסר עבודה... איך ועל מה חיים מחוסרי העבודה; באיזה תנאים עובדים אלה שנסארו בעבודה, כמה שעות ביום הם עובדים, וכמה הם משתכרים..." רק איש כמוהו בעל טעם טוב ובעל סגנון נדיר בשינונו, שונא מליצות כתועבה, יכול היה לתת תשובה קלאסית זו בשם המערכת לחבר צעיר, שביקש לפרסם את שירו "השעון פעם שלוש עשרה": "אכן כך היה הדבר? השעון פעם שלוש עשרה? לי לא קרה מעולם דבר כזה, אך אם אמנם לך כן קרה, הנה עצתי היעוצה: קח את השעון והבא אותו אל השען לתיקון, ואל תכתוב על זה שירים..."¹⁴

לימין הוועד המרכזי "יוגנט" עמד חוג רחב יותר של מיטב האינטליגנציה המפלגתית מקרב הסטודנטים, המורים והאקדמאים. הנה השמות שנחרתו בזכרון כותב שורות אלה: המורים: אהרן שיניצקי, פיגה הרצליר, אברהם פריינט, ישראל ליכטשטיין, נתן סמולאר; הסטודנטים במשפטים: שלמה צאלל, אברהם קוניצ' פולסקי, העורך-דין יוסף פרקאל. חניך "יוגנט" היה שלמה לאופר, מעיירה באצק, סורג לפי מקצועו, שנבחר לחבר הוועד המרכזי.

*

גם כשהקיץ הקץ על יהדות פולין, כשירדה עליה חשכת הלילה של הגטו על כל אימת ייסוריו, לא נשמת מידי ה"יוגנט" דגל המאבק לשיחרורו הלאומי והסוציאלי של העם המעונה. כמוה ככל תנועת הנוער הציונית הסוציאליסטית, שכם אחד עם "השומר הצעיר", "דרור", "החלוץ", גילו חברי "יוגנט" גבורה עליונה במאבק נגד צורר העם היהודי, חלאת האנושות. בנאמנות לאינטרנציונאליזם האמיתי נפלו עם נשק בידם אחרוני הגיבורים של "יוגנט" ובראשם ש. ברלינסקי, אלק ארליך ופולה אלסטר במרד הכללי של וארשה, שפרץ כשנה אחרי דיכוי מרד הגטו. כשם שלא נתערעה הכרתם הסוציאליסטית המהפכנית, כך עמדו בנאמנותם, עד יציאת נשמתם בטהרה, לחזון שיחרורו של העם היהודי בארצו-מכורת. בחוברת דצמבר 1941 של "יוגנט-רוף" שהוקדשה לזכרו של ברוכוב¹⁵

¹³ י. דאוידאוויטש (שם-סופר של יוסף רוזן), 'א ווארט צו דער שילעריוגנט', לאדושער פרייע יוגנט, יאנואר, 1927.

¹⁴ לא עלה בידי למצוא את הגליון השייך של 'פרייע יוגנט' והנני מצטט את הדברים מזכרוני. ר. מ.

¹⁵ 'יוגנט רוף' מס' 3, בשיכפול. ארכיון העבודה.

נתפרסם מאמר "בורוכוביזם בתקופה זו", בו הוצהר: "כקללה נמרצת רובצת על העם היהודי האכסטריטוריאליות והפיזור... כשתעמוד השאלה היהודית בפני הגור-מים הסוציאליסטיים המכריעים, יועמד על הפרק ריכוזם הטריטוריאלי של המוני היהודים כתנאי הכרחי להבראת חייהם..."¹⁶ באותו מאמר ניתן ביטוי גם לדעה, שארץ-ישראל עתידה למלא תפקיד היסטורי מהפכני במזרח-התיכון כולו. את אפרם של חברי "יוגנט" יחד עם אפרם של מיליוני אחיהם, יהודי פולין ואירופה כולה במחנות ההריגה, נשא הרוח ולא נשאר להם על עפר גל-עד ולא מצבת זכרון. אך לא לריק חיו חיי עמלים, לוחמים וחולמים.

¹⁶ בתירגום שלי מידיש. ר. מ.